

สื่อโทรทัศน์กับการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

นางสาวทิพวรรณ นันทชัยยอด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

TELEVISION AND COMMUNICATIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Miss Tippawan Nuntachaiyod

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Master of Arts Program in Mass Communication

Department of Mass Communication

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

491511

หัวข้อวิทยานิพนธ์

โดย

สาขาวิชา

อาจารย์ที่ปรึกษา

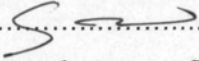
สื่อโทรทัศน์กับการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

นางสาว ทิพวรรณ นันทชัยยอด

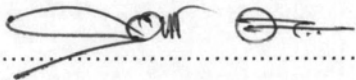
การสื่อสารมวลชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิติวัฒน์

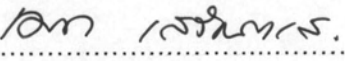
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอฟาร์ วงศ์บ้านดู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิติวัฒน์)

..... กรรมการ
(อาจารย์เมธา เสรีธนาวงศ์)

ทิพวรรณ นันทชัยยอด : สื่อโทรทัศน์กับการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน. (TELEVISION AND COMMUNICATIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT) อ.ที่ปรึกษา :
ผศ.ขวัญเรือน กิติวัฒน์, 124หน้า.

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “สื่อโทรทัศน์กับการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อทราบถึงลักษณะการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อเป็นตัวกลางในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจากหน่วยงานภาครัฐไปสู่ประชาชน 2) เพื่อทราบถึงประเด็นและวิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่หน่วยงานภาครัฐสื่อสารผ่านทางรายการโทรทัศน์ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้สื่อโทรทัศน์จากผังรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3, ช่อง 5, ช่อง 7, ช่อง 9, ช่อง 11, และช่องไอทีวี ประกอบกับเอกสารที่มาที่ไปของการจัดทำรายการ เอกสารแนะนำรายการ จากหน่วยงานผู้อำนวยการผลิตรายการ และทำการวิเคราะห์ลักษณะประเด็นเนื้อหาสาระจากเทปบันทึกภาพรายการโทรทัศน์ที่หน่วยงานภาครัฐได้นำเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐได้มีการใช้สื่อโทรทัศน์ทุกช่อง โดยมีสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 เป็นสื่อหลัก ทั้งนี้โดยรูปแบบเนื้อหาของรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนจะใช้รูปแบบการนำเสนอแบบสารคดี (Feature) เน้นการให้ข้อมูลเชิงลึกมากกว่ารูปแบบเนื้อหารายการแบบอื่นๆ สำหรับลักษณะประเด็นเนื้อหาหลักสำคัญ ประกอบด้วย 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การมีชีวิตอยู่แบบเศรษฐกิจพอเพียง 3) คุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ความสมานฉันท์ในชุมชน 5) คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลและชุมชน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ระบุไว้

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
สาขาวิชาการศึกษา
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

468 52176 28 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: TELEVISION AND COMMUNICATIONS / SUSTAINABLE DEVELOPMENT

TIPPAWAN NUNTACHAIYOD : TELEVISION AND COMMUNICATIONS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR : ASSIST. PROF. KWANRUAN KITIWAT, 124 pp.

'Television and Communications for Sustainable Development' is the title of this qualitative research study. The objectives of this research are: 1) to study how government agencies use television as a medium for the communication of the sustainable development concept to the people, and 2) to study the contents regarding the sustainable development concept that have been communicated through Thai television by government agencies. The researcher has obtained information from two sources. Firstly, documents which include program schedules of Channel 3, Channel 5, Channel 7, Channel 9, Channel 11 and ITV; together with, program background documents and program introduction documents from the producers. Secondly, tapes of governmental television programs on sustainable development through direct observation and content analysis.

The study has found that all channels are used, with Channel 11 being the primary one, and that programs on sustainable development are documentary in nature with emphasis on in-depth information compared with other programs. In studying the content of these programs, the research has revealed that the sample programs share five common values. These values are 1) self-sustainability 2) self-sufficiency 3) values of local wisdom 4) communal conformity, and 5) public and individual integrity. These ideas are all in compliance with policies regarding the ongoing development of human resources as specified in the National Economic and Social Development Plan.

Department Mass Communication
Field of study Mass Communication
Academic year 2006

Student's signature... *Tippawan Nuntachaiyod.*
Advisor's signature... *Kwanruan Kitiwat*

กิตติกรรมประกาศ

ในที่สุดวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยผู้เขียนขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้คอยให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษา และให้การแนะนำ ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้เขียนรับประสบการณ์ที่มีค่า รวมถึงความรู้ความเข้าใจในหลักการด้านการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพทางนิเทศศาสตร์เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และงานวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้หากไม่มีอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ผู้เขียนเคารพรักยิ่ง คือ ผศ. ขวัญเรือน กิติวัฒน์ ที่ได้สละเวลาให้คำปรึกษา ชี้แนะ และแก้ไขเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ อาจารย์ เมธา เสรีธนาวงศ์ กรรมการวิทยานิพนธ์ รวมไปถึง ผศ.โอฬาร วงศ์บ้านดู่ ประธานกรรมการ ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ และทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์วิจัยในครั้งนี้ตั้งแต่เริ่มแรก ผู้เขียนขอขอบพระคุณ อาจารย์อุทัย สงวนศิริกุล หัวหน้าส่วนผลิตโทรทัศน์เพื่อการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน คุณพลินี เสริมสินศิริ ผู้จัดการกลุ่มงานสื่อสารสาธารณะ สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ อาจารย์กมลแมลงทับ ผู้อำนวยการกลุ่มงานเสริมสร้างศักยภาพและการมีส่วนร่วม สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี คุณสมหมาย สุภษิต หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คุณวิวัฒน์ เจนชัย เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ส่วนประชาสัมพันธ์ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) คุณกัลยา เขียวเปลื้อง สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 จ.กาญจนบุรี คุณศิริกมล สำนักฝึกอบรมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สถาบันพระปกเกล้า คุณธศวัลย์ สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา และอีกหลายๆ ท่านที่ผู้เขียนจะระลึกถึงความกรุณาของท่านอยู่เสมอ

นอกจากนี้ที่ข้าพเจ้าจะลืมไม่ได้คือเพื่อนๆ ที่คอยช่วยเหลือข้าพเจ้าอย่างสุดกำลัง พร้อมทั้งกำลังใจที่เต็มเปี่ยมจากทุกคน ขอขอบคุณ อีว, นก, เอ, พี่ยูพา, กบ, จอย, เรือง, นื่อง, เล็ก, พี่เพชร, และ เตือน และสุดท้ายกำลังใจที่สำคัญยิ่งที่ผู้เขียนระลึกถึงไว้เป็นพระในใจอยู่เสมอ คือ พ่อกับแม่ ที่นึกถึงเมื่อใดก็ทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจลุกขึ้นสู้ใหม่ได้ทุกครั้ง และขอขอบคุณ คุณที่รัก บุญปรีชา (พี่หลามจิกไก่ไอที) ที่คอยดูแลให้ความรัก ความเข้าใจ และเป็นแรงใจอยู่เคียงข้างข้าพเจ้าตลอดเวลาในการทำวิจัยในครั้งนี้

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ณ

บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำวิจัย.....	8
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
1.4 สมมติฐานการวิจัย.....	9
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	9
1.6 ขอบเขตของการวิจัย.....	10
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย.....	10
1.8 ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูล ข่าวสารไปสู่ประชาชน.....	12
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา.....	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	20
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภท รูปแบบและเนื้อหารายการ โทรทัศน์.....	22
2.5 ทฤษฎีการกำหนดวาระ.....	30
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33

สารบัญ

บทที่	หน้า
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	36
3.1 แหล่งข้อมูล.....	36
3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
4. ผลการวิจัย.....	39
4.1 ลักษณะการใช้สื่อโทรทัศน์ของหน่วยงานภาครัฐ.....	39
4.2 ประเด็นเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคนที่ยั่งยืน.....	64
4.2.1 รายการรวมพลังสร้างสุข.....	64
4.2.2 รายการก้าวไกลกับกรมวิชาการเกษตร.....	69
4.2.3 รายการภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย.....	72
4.2.4 รายการสมองซีกซ้าย.....	77
4.2.5 รายการเวทีธรรม.....	82
4.2.6 รายการรากแก้วประชาธิปไตย.....	86
4.2.7 รายการ ด้วยลำแข้ง.....	97
4.2.8 รายการ SML ก้าวอย่างสุขุมชน.....	102
4.2.9 รายการ ทำจริงไม่จน.....	104
5. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	115
5.1 ลักษณะการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ไปสู่ประชาชน.....	116
5.2 ประเด็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้สื่อสารผ่านทางรายการโทรทัศน์.....	118
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต.....	119
รายการอ้างอิง.....	120
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	124

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1	แสดงการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่เนื้อหาข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน.....39
ตารางที่ 2	แสดงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ของหน่วยงานภาครัฐผ่านสื่อโทรทัศน์ไปสู่ประชาชน46
ตารางที่ 3	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ รวมพลังสร้างสุข.....65
ตารางที่ 4	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ ก้าวไกลกับกรมวิชาการเกษตร.....70
ตารางที่ 5	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ ภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย.....73
ตารางที่ 6	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ สมอชิงชัย.....78
ตารางที่ 7	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ เวทีธรรม.....82
ตารางที่ 8	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ รากแก้วประชาธิปไตย.....87
ตารางที่ 9	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ คิ้วลำแข้ง.....98
ตารางที่ 10	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ SML ก้าวเข้าสู่ชุมชน.....103
ตารางที่ 11	แสดงเนื้อหาสาระของการพัฒนาคนอย่างยั่งยืนที่ปรากฏใน รายการ ทำจริงไม่จน.....104

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
แผนภาพที่ 1	สื่อมวลชนในฐานะเป็นตัวกลางเชื่อมโยงเหตุการณ์ หรือ ข้อมูลข่าวสารในสังคมกับผู้รับสารหรือสาธารณชนในสังคม.....15
แผนภาพที่ 2	แบบจำลองการกำหนดประเด็นวาระของ McCombs และ Shaw.....30
แผนภาพที่ 3	สื่อมวลชนในฐานะเป็นตัวกลางเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือข้อมูลข่าวสารในสังคม กับผู้รับสารหรือสาธารณชนในสังคม.....31